

Esitys prosenttiperiaatteen edistämiseksi

Ohjausryhmän raportti

Opetus- ja kulttuuriministeriön julkaisuja 2017:50

Opetus- ja kulttuuriministeriön julkaisu 2017:50

Esitys prosenttiperaatteen edistämiseksi

Ohjausryhmän raportti

Suomi
Finland
100

Opetus- ja kulttuuriministeriö

ISBN Nid.: 978-952-263-534-1

ISBN PDF: 978-952-263-533-4

Taitto: Valtioneuvoston hallintoyksikkö, Erja Kankala

Helsinki 2017

Kuvailulehti

Julkaisija	Opetus- ja kulttuuriministeriö	2017
Tekijät	Ohjausryhmä	
Julkaisun nimi	Esitys prosenttiperiaatteen edistämiseksi; Ohjausryhmän raportti	
Julkaisusarjan nimi ja numero	Opetus- ja kulttuuriministeriön julkaisuja 2017:50	
Diaarinumero		Teema kulttuuri
ISBN painettu	978-952-263-534-1	ISSN painettu 1799-0343
ISBN PDF	978-952-263-533-4	ISSN PDF 1799-0351
URN-osoite	http://urn.fi/URN:ISBN:978-952-263-533-4	
Sivumäärä	26	Kieli suomi
Asiasanat	taide, prosenttiperiaate, visuaaliset taiteet, julkinen taide, taide rakennushankkeissa	
Tiivistelmä	<p>Opetus- ja kulttuuriministeriö asetti vuosille 2015–2017 ohjausryhmän selvittämään julkisen rakentamisen prosentti rakennuskustannuksista taiteeseen -periaatteen edistämistä.</p> <p>Ohjausryhmä toteaa, että sen toimikauden aikana prosenttiperiaatteesta on muotoutunut yhä enemmän yleiskäsite, jonka rinnalle on kehitetty uusia taiteen ja rakentamisen yhdistäviä malleja. Muutos toimintaympäristössä on ollut nopea. 2010-luvun kuluessa keskeisiksi ovat tulleet uudet konseptit, joissa taide kytetään kokonaisvaltaisesti maankäytön, kaupunkisuunnittelun ja rakentamisen prosesseihin. Oleellista on nykyisin havaita perinteisen prosenttiperiaatteen toimintamallien ja muiden taidetta rakentamiseen integroivien suunnittelukonseptien väliset erot ja suhteet.</p> <p>Ohjausryhmä antaa yhteensä 12 suositusta tai ehdotusta, jotka liittyvät viiteen eri teemaan: 1) Suositus prosenttiperiaatetta koskevan valtion toiminnan organisoimiseksi pohjoismaisten esimerkkien valossa; 2) Kaavoitukseen sekä kaupunki- ja rakennussuunnitteluun liittyvät ehdotukset; 3) Yksityistä sektoria, rakennusteollisuutta ja rakennusliikkeitä koskevat ehdotukset; 4) Taiteen ja rakentamisen asiantuntijuuden yhdistävään koulutukseen liittyvät ehdotukset sekä 5) Tutkimustoimintaa ja viestintää koskevat ehdotukset.</p>	
Kustantaja	Opetus- ja kulttuuriministeriö	
Painopaikka ja vuosi	Lönnberg Print & Promo, 2017	
Julkaisun jakaja/myynti	Sähköinen versio: julkaisut.valtioneuvosto.fi Julkaisumyynti: julkaisutilaukset.valtioneuvosto.fi	

Presentationsblad

Utgivare	Undervisnings- och kulturministeriet	2017	
Författare	Styrgrupp		
Publikationens titel	Förslag om främjande av procentprincipen. Styrgruppsrapport		
Publikationsseriens namn och nummer	Undervisnings- och kulturministeriets publikationer 2017:50		
Diarienummer		Tema	kultur
ISBN tryckt	978-952-263-534-1	ISSN tryckt	1799-0343
ISBN PDF	978-952-263-533-4	ISSN PDF	1799-0351
URN-adress	http://urn.fi/URN:ISBN:978-952-263-533-4		
Sidantal		Språk	finska
Nyckelord	konst, procentprincipen, visuell konst, offentlig konst, konst i byggprojekt		
Referat			
<p>Undervisnings- och kulturministeriet tillsatte en arbetsgrupp för 2015–2017 med uppgift att utreda främjandet av principen för procentkonst i offentliga byggprojekt.</p> <p>Styrgruppen konstaterar att procentprincipen under gruppens mandattid blivit allt mer ett generellt begrepp som fått sällskap av nya modeller för att kombinera konst och byggnation. Omvärldsförändringarna har varit snabba. Under 2010-talet har fokus riktats mot nya helhetskoncept där konst är kopplad till markanvändning, stadsplanering och byggnation. Det är essentiellt att man idag uppmärksammar skillnaderna och relationerna mellan handlingsmodeller enligt den sedvanliga procentprincipen och andra planeringskoncept där konst integreras i byggnation.</p> <p>Styrgruppen ger sammanlagt 12 rekommendationer och förslag som anknyter till följande fem teman: 1) rekommendation på organisering av statens verksamhet gällande procentprincipen utifrån exempel från övriga Norden, 2) förslag till planläggning och stads- och byggnadsplanering, 3) förslag till den privata sektorn, byggnadsindustrin och byggföretag, 4) förslag till utbildning som sammanför expertis inom konst och byggnation, och 5) förslag till forskningsaktiviteter och kommunikation.</p>			
Förläggare	Undervisnings- och kulturministeriet		
Tryckort och år	Lönberg Print & Promo, 2017		
Distribution/ beställningar	Elektronisk version: julkaisut.valtioneuvosto.fi Beställningar: julkaisutilaukset.valtioneuvosto.fi		

Description sheet

Published by	Ministry of Education and Culture	2017
Authors	Steering group	
Title of publication	Proposal for promoting the percent for art scheme. Steering group report.	
Series and number	Publications of the Ministry of Education and Culture, Finland 2017:50	
Register number		Subject Culture
ISBN (printed)	978-952-263-534-1	ISSN (printed) 1799-0343
ISBN PDF	978-952-263-533-4	ISSN (PDF) 1799-0351
Website address (URN)	http://urn.fi/URN:ISBN:978-952-263-533-4	
Pages		Language Finnish
Keywords	Art, percent for art scheme, visual arts, public art, art in construction projects	
<p>Abstract</p> <p>A steering group was appointed by the Ministry of Education and Culture for the period 2015–2017 to investigate the promotion of the percent for art scheme in public construction.</p> <p>The steering group notes that during its term of office, the percent for art scheme has increasingly become a general concept, alongside which new models that combine art and construction have been developed. The operating environment has changed fast. In the 2010s, new concepts in which art is linked to land use, urban planning and construction processes across a broad front have emerged in a key role. Today, it is essential to perceive the differences and relationships between the operating models of the traditional percent for art scheme and other design concepts that integrate art with construction.</p> <p>The steering group issues a total of 12 recommendations and suggestions relating to five different themes: 1) Recommendation on organising central government activities relevant to the percent for art scheme in line with Nordic examples; 2) Proposals related to land use planning as well as urban and construction planning; 3) Proposals concerning the private sector, construction industry and construction companies; 4) Proposals relevant to education that combines expertise in art and construction; and 5) Proposals on research activities and communication.</p>		
Publisher	Ministry of Education and Culture, Finland	
Printed by	Lönnerberg Print & Promo, 2017	
Distributed by/ publication sales	Online version: julkaisut.valtioneuvosto.fi Publication sales: julkaisutilaukset.valtioneuvosto.fi	

Sisältö

Johdanto	9
Ohjausryhmän toimeksianto ja toiminta	11
Käsitteet	13
Suositukset ja ehdotukset prosenttiperiaatteen edistämiseksi	15
1 Prosenttiperiaatetta koskevan valtion toiminnan organisoimiseen liittyvä suositus	16
2 Kaupunkien ja kuntien kaavoitukseen ja kaupunkisuunnitteluun liittyvät ehdotukset	19
3 Rakennuttajia, rakennusliikkeitä ja taidekonsultoinnin asiantuntijayrityksiä koskevat ehdotukset	21
4 Koulutukseen liittyvät ehdotukset	23
5 Tutkimusta ja viestintää koskevat ehdotukset	25

Johdanto

Opetus- ja kulttuuriministeriö asetti 10.3.2015 ohjausryhmän selvittämään julkisen rakentamisen prosentti taiteeseen -periaatteen edistämistä. Ohjausryhmältä pyydettiin ehdotuksia ”kannustimista ja ohjauskeinoista, joilla julkisen rakentamisen ja ympäristösuunnittelun hankkeiden kustannuksista käytettäisiin vähintään yksi prosentti julkisen taiteen hankintoihin”.

Prosentti rakennuskustannuksista taiteeseen on tavoite, joka on Suomessa ollut esillä jo 1930-luvulta saakka. Merkkipaaluja asian vakiintumisessa ovat olleet valtion taideteostoi-
mikunnan perustaminen vuonna 1956 ja 1960-luvulla käynnistynyt kaupunkien periaatepäästösten sarja. 1960-luvun aikana esimerkiksi Hyvinkään, Jyväskylän, Kemin, Kuopion, Oulun ja Tampereen kaupungeissa tehtiin periaatepäätös prosenttiperiaatteen käyttämisestä rakentamisessa. Kun Kaupunkiliitto suositteli kunnille periaatteen käyttöönottoa vuonna 1981, liittyi joukkoon yli 40 kuntaa 1980- ja 1990-lukujen mittaan.

Uusin prosenttiperiaatteen nousu on lähtenyt liikkeelle vuonna 2011, kun asia otettiin esille Jyrki Kataisen hallituksen hallitusohjelmassa. Hallitusohjelmaan kirjattiin yhtenä kulttuuripolitiikan tavoitteena ”Edistetään julkisen rakentamisen ns. prosentti taiteeseen -periaatetta” (Jyrki Kataisen hallitusohjelma 2011, s. 36).

Hallitusohjelman tavoitteiden toteuttamiseksi opetus- ja kulttuuriministeriö myönsi Ympäristötaiteen säätiölle vuonna 2012 valtionavustuksen prosenttiperiaatetta koskevan selvityksen ja mallien tekemiseksi. Selvitys tuli tehdä Ympäristötaiteen säätiön ja Arkkitehtuurikeskus ry:n yhteistyönä. Tausta-aineistoksi kerättiin lukuisa joukko asiantuntijahaastatteluja ja tilattiin Kulttuuripoliittisen tutkimuksen edistämissäätiö Cuporelta selvitys, milläillä malleilla prosenttiperiaate toteutuu Suomen 20 suurimmassa kaupungissa. (Taidetta arkeen, 2013.)

Taidetta arkeen -julkaisussa laadittiin kolme mallia, joilla prosenttiperiaatetta voidaan edistää osana julkista rakentamista. Nämä olivat 1) Taike-malli, jossa opetus- ja kulttuuriministeriön asiantuntijavirasto koordinoi prosenttiperiaatteen edistämistä; 2) taidemuseomalli, jossa tehtävää hoitavat Museovirasto, valtion taidemuseo ja alue- sekä kaupunkien taide-

museot sekä 3) luovat yritykset -malli, jossa painotetaan yksityisen sektorin konsulttipalvelujen mahdollisuutta prosenttiperiaatteen järjestämisessä.

Taidetta arkeen julkaistiin vuonna 2013, ja sen jälkeen opetus- ja kulttuuriministeriö on rahoittanut valtionavustuksilla Ympäristötaiteen säätiön, Arkkitehtuurin tiedotuskeskuksen, Suomen Taiteilijaseuran ja Teollisuustaiteen liitto Ornamon yhteistyössä Taiteen edistämiskeskuksen kanssa toteuttamia hankkeita. Ympäristötaiteen säätiön ja Rakennustietosäätiön johdolla laadittiin vuonna 2014 Taide rakennushankkeessa -RT-kortti, josta on tullut tärkeä taidehankkeiden perustaa määrittävä ohjeistus. Prosentti taiteelle -hankkeessa olivat vuosina 2014–2015 mukana kaikki yhteistyökumppanit ja siinä pilotoitiin taideasian-tuntijan roolia rakennushankkeissa, tehtiin koulutus- ja verkostokiertueita, järjestettiin seminaareja ja messutapahtumia sekä tehtiin julkaisuja ja monikanavaista viestintää. Näiden lisäksi Taiteen edistämiskeskukselle on osoitettu vuodesta 2014 lähtien määräraha käytettäväksi valtionavustuksena uusien prosenttiperiaatteen mukaisten hankkeiden käynnistämiseen. (Raporteista ja julkaisuista ks. www.prosenttiperiaate.fi)

Vuosien 2014–2017 aikana on käynnistetty yli sata uutta prosenttiperiaatteen mukaista hanketta, koulutettu taiteilijoita, muotoilijoita, arkkitehteja ja suunnittelijoita sekä tilaajia ja päättäjiä käytännön prosesseissa ja tavoitettu kansalaisia prosenttiperiaatteen viestillä. Prosenttiperiaatteen vahvuudesta ja yleisön kiinnostuksesta julkiseen taiteeseen kertovat erityisesti vuosina 2014 ja 2016 laaditut gallup-kyselyt siitä, miten suuri osa kansalaisista haluaa julkista taidetta ympäristöönsä ja miten suuri osa on myös valmis maksamaan siitä osana asumiskustannuksiaan.¹

On selvää, että prosenttiperiaate ja laajemmin taide rakennushankkeessa -projektit ovat olleet nousussa, ja kysyntää ovat tukeneet myös nopeasti yleistyneet uudet kaupunki- ja rakennussuunnittelua sekä taidehankintaa integroivat prosessit.

¹ <http://prosenttiperiaate.fi/wp-content/uploads/Kyselytutkimus-2016.pdf>. 75 prosenttia vastaajista haluaa taideteoksia arkiympäristöönsä ja 67 prosenttia vastaajista arvioi, että taide nostaa asuinalueen arvoa. 79 prosenttia vastaajista arvioi, että taide parantaa ympäristön viihtyisyyttä ja turvallisuutta. 33 prosenttia vastaajista on valmis maksamaan asumisestaan enemmän, jos kohteessa on käytetty prosenttiperiaatteen mukaista hankintamallia.

Ohjausryhmän toimeksianto ja toiminta

Asettamispäätöksessä ohjausryhmän tehtäväksi määriteltiin

1. tukea ja ohjata prosenttiperiaatteen edistämistä
2. miettiä kannustimia ja ohjauskeinoja prosenttiperiaatteen käytölle julkisessa rakentamisessa
3. kartoittaa tutkimustietoa prosenttiperiaatteen vaikutuksista sekä
4. kerätä kokemuksia ja hyviä käytäntöjä ulkomaisista taiteen ja rakentamisen yhdistämiseen liittyvistä hankkeista

Ohjausryhmän puheenjohtajana toimi 2.2.2016 asti opetus- ja kulttuuriministeriön kulttuuri- ja taidepolitiikan osaston taiteen vastuualueen johtaja Marjo Mäenpää ja 3.2.2016 alkaen opetus- ja kulttuuriministeriön kulttuuriasiainneuvos Petra Havu. Ohjausryhmän sihteerinä on toiminut erityisasiantuntija Henri Terho, Taiteen edistämiskeskus, ja jäseninä (selitteenä alkuperäiset nimittäjä- tai taustaorganisaatiot) ovat olleet:

- Puheenjohtaja, arkkitehti Jari Auer, Valtion taideteostoimikunta
- Arkkitehti Anna Brunow, Arkkitehtuurikeskus ry / Arkkitehtuurin tiedotuskeskus
- Arkkitehti Klas Fontell, Helsingin taidemuseo
- Toiminnanjohtaja Salla Heinänen, Teollisuustaiteen liitto Ornamo
- Kehittämisarkkitehti Vesa Ijäs, Asumisen rahoitus- ja kehittämiskeskus (ARA)
- Erikoistutkija, YTT Sari Karttunen, Kulttuuripoliittisen tutkimuksen edistämissäätiö Cupore
- Taidemaalari Heikki Marila, Taideneuvosto
- Ylijohtaja Rami Metsäpelto, Liikennevirasto
- Professori Petteri Nisunen, Aalto-yliopisto
- Arkkitehti SAFA Antti Pirhonen, Ympäristötaiteen säätiö
- Arkkitehti SAFA Pia Rantanen, Helsingin kaupungin rakennusvirasto
- Puheenjohtaja Satu-Minna Suorajärvi, Suomen Taiteilijaseura
- Yliarkkitehti Erja Väyrynen, Ympäristöministeriö (2015–2016)
- Erityisasiantuntija Ditte Winqvist, Suomen kuntaliitto (2015–2016).

Ohjausryhmä kokoontui yhteensä 12 kertaa. Kokoukset järjestettiin temaattisesti asettamispäätöksessä olevia tehtäviä mukaillen. Ohjausryhmä on päättänyt esittää teemoihin liittyvät keskeiset ehdotuksensa. Sen lisäksi ohjausryhmä antaa suosituksia muista prosenttiperiaatteen mukaista toimintaa tukevista muutoksista. Jäsenten lisäksi ohjausryhmässä on ollut vuodesta 2016 lähtien pysyvinä asiantuntijoina toiminnanjohtaja Kirsi Korhonen, Suomen Taiteilijaseura; toiminnanjohtaja Paula Huotelin, SAFA ja erityisasiantuntija Johanna Selkee, Suomen kuntaliitto. Kokouksissa kuultiin asiantuntijoina seuraavia henkilöitä (vierailujärjestyksessä):

- Arkkitehti Heikki Lamusuo, Partanen & Lamusuo Oy
- Tuottaja Heini Orell, Frei Zimmer Oy
- Prosentti taiteelle -hankkeen (Opetus- ja kulttuuriministeriön rahoitus, 2014–2015) yhteistyökumppanien edustajat
 - Hanna Hannus ja Miisa Pulkkinen, Suomen Taiteilijaseura
 - Elina Perttula, Laura Uimonen ja Lotta Veromaa, Teollisuustaitteen liitto Ornamo
 - Yrjö Suonto ja Tiina Valpola, Arkkitehtuurin tiedotuskeskus
 - Erja Väyrynen, Ympäristötaiteen säätiö
- Koulutus- ja tutkimuspäällikkö Taina Erävaara, Turun Ammattikorkeakoulun Taideakatemia
- Taiteen tohtori Tuula Isohanni, Aalto-yliopisto
- Projektipäällikkö Sirke Pekkilä, Taideyliopisto
- Projektipäällikkö Erkki Jaala, Jyväskylän kaupunki
- Amanuenssi Tarja Kekäläinen, Oulun kaupunki
- Kaavoitusarkkitehti Mari Piipponen, Kuopion kaupunki
- Läänintaiteilija Kirsi Pitkänen, Taiteen edistämiskeskus
- Kaavoitusarkkitehti Eini Vasu, Oulun kaupunki
- Svein Bjørkås, KORO, Kunst i offentlige rom (Norja)
- Inger Krog ja Lotte Lederballe, Statens kunstfond (Tanska)
- Henrik Orrje, Statens konstråd (Ruotsi)
- Arkkitehti SAFA Maritta Koivisto, Rakennusteollisuus RT
- Aluepäällikkö Juha Kapanen, YIT Savo-Karjala
- Kuvataiteilija Tuula Lehtinen, Frei Zimmer Oy
- Asiantuntija Anna Rikkinen, Teollisuustaitteen liitto Ornamo
- Julkisen taiteen päällikkö Taru Tappola, Helsingin taidemuseo

Käsitteet

Ohjausryhmä on todennut, että on tärkeää määritellä prosenttiperiaatteeseen liittyvät käsitteet ja perustella, miksi prosenttiperiaatteen mukaista toimintaa tarvitaan. Taide on tarpeen ottaa osaksi rakentamista useistakin syistä. Kaupungistuminen edellyttää urbaanilta ympäristöltä uusia ominaisuuksia. Maailmassa yli 50 prosenttia asukkaista elää kaupungeissa. Rakennetun ympäristön kautta taide tulee osaksi arkiympäristöä ja palvelee kaikkia käyttäjiä. Taide lisää paikkojen ainutkertaisuutta, parantaa taiteen saatavuutta ja saavutettavuutta, vähentää rakennettuun ympäristöön kohdistuvaa ilkeävaltaa, kohentaa kiinteistöjen taloudellista arvoa ja ennen kaikkea taiteella rakennetaan laadukkaampaa ympäristöä. Taide osana rakennushankkeita vahvistaa taiteilijoiden ja muotoilijoiden elinkeinotoimintaa ja monipuolistaa alan ammattitaitoa.

Taidetta ja rakentamista yhdistävissä prosesseissa käytetään seuraavia käsitteitä:

- Prosenttiperiaate = Ennen kaikkea julkisen sektorin käyttämä rahoitusmalli, jossa taidehankinnan rahoitus kytketään rakennushankkeen budjettiin määräosuudella. Tarkoitus ei ole välttämättä käyttää tasan yksi prosentti rakennuskustannuksista taiteeseen.
- Prosenttitaide = Prosenttiperiaatteella toteutettua taidetta. Korostaa rahoituksen kohteena olevia teoksia. Käsitettä "prosenttitaide" on vuosien mittaan käytetty myös vähättelevässä merkityksessä suhteessa niin sanottuun vapaaseen taiteeseen.
- Taide rakennetussa ympäristössä = Edellisiä laajempi käsite, jossa ymmärretään, että taide kuuluu rakennettuun ympäristöön ja se edistää ympäristön laatua. Malli korostaa rakentamisen monialaisuutta: kyse on kokonaisvaltaisesti ympäristön rakentamisesta käyttäen erilaisia taiteen muotoja ja menetelmiä, pysyviä ja väliaikaisia teoksia ja tapahtumia.

- Taide rakennushankkeessa = Määritelmä, joka lähtökohtaisesti yhdistää rakentamisen ja taiteen suunnittelun ja toteutuksen yhteiseksi prosessiksi – taide on osa rakentamista niin kuin suunnittelukin. Prosenttiperiaate on yksi monista rahoitusmalleista, esimerkiksi kaavoituksessa ja tontinluovutus- ja maankäyttösopimuksissa voidaan myös määritellä vastuut ja rahoitusosuudet.
- Prosenttiperiaatteen laajentaminen = Toimintamalli, jossa taidepalveluja hankitaan rakentamisen yhteydessä tehtävän investointipäätöksen sijaan käyttömäärärahoista. Malli mahdollistaa perinteistä prosenttiperiaatetta paremmin esimerkiksi esittävän taiteen hankkimisen. Käsite liittyy pääministeri Juha Sipilän strategisen hallitusohjelman kärkihankkeeseen, jolla parannetaan taiteen ja kulttuurin saavutettavuutta sosiaali- ja terveydenhuollossa. Prosenttiperiaatteen laajentaminen on osoitus siitä, miten prosenttiperiaatteeseen liittyvät käsitteet muuttuvat ja kehittyvät.
- Taideohjelma, taidesuunnitelma, taidekaava = Erilaisia rakentamisen kokonaisuuksia ja taiteen paikkoja ja valintoja määritteleviä suunnittelun ja aluekehittämisen malleja. Ei ole suositeltavaa käyttää taidekaava-sanaa, sillä se on omiaan sekoittamaan taidesuunnittelun ja muodollisten kaavoitusprosessien välisiä suhteita.
- Julkinen taide = Prosenttiperiaatteella on tarkoitettu uudis- ja korjausrakentamisen yhteydessä toteutettavia taidehankintoja. Edelleen on kuitenkin paljon muitakin julkisiin tiloihin ja julkisella rahoituksella tehtäviä taidehankintoja, joihin ei sinänsä liity rakennushankkeita. Julkinen taide on siis muutakin kuin prosenttiperiaatteen mukaiset kohteet ja siihen voi sisältyä myös julkisen tilan yhteisötaiteellisia ja tapahtumallisia teoksia.
- Ympäristötaide = Ympäristötaiteella tarkoitetaan sekä rakennettuun ympäristöön että luonnonympäristöön tehtävää taidetta. Aikaisemmin ympäristötaiteella ymmärrettiin yleisesti arkkitehtuuriin kytkettyä taidetta, nykyisin käsite tarkoittaa yhä useammin ekologista ympäristötaidetta, jossa taideteoksen tai taideteon luontosuhde on oleellinen.
- Taideasiantuntija = Taideasiantuntija (taidekoordinaattori, taidekonsultti, kuraattori) on välittäjä, joka koordinoi taiteen hankintaa ja sen toteuttamista osana rakennus- ja suunnitteluprosessien kokonaisuutta. Mitä laajemmasta suunnittelukokonaisuudesta on kyse, sitä merkittävämpää on ammattimaisen taideasiantuntijan rooli. Käytetty ammattinimike on vakiintumaton, ja eri toimialoilla on perusteltua käyttää eri nimityksiä.
- Integroitu taide = Perinteisesti taide rakennushankkeissa on ajateltu itse rakennuksista erillisinä taideteoksina. Suunnitteluprosessien lähentyessä toisiaan on tullut yhä yleisemmäksi se, että teokset integroidaan osaksi rakentamista, kuten ulko- ja sisäpintoja, piharakentamista tai muuta infrarakentamista, jolloin taiteen ja muun rakentamisen välinen ero liudentuu. Integroitu taide on aina luonteeltaan paikkasidonnaista taidetta. Samalla myös taiteen teosluonne poikkeaa perinteisestä teoskäsityksestä.

Suosituks^{et} ja ehdotukset prosenttiperiaatteen edistämiseksi

Prosenttiperiaatteen ohjausryhmä on kokouksissaan pohtinut laaja-alaisesti taiteen yhdistämistä rakennushankkeisiin. Muutos toimintaympäristössä on ollut nopea, ja ohjausryhmän näkökulmasta ei ole ollut mielekästä käsitellä pelkästään perinteisen prosenttiperiaatteen mukaisia prosesseja. Prosenttiperiaatteesta onkin tullut ohjausryhmän toimikauden aikana yhä enemmän yleiskäsite, jonka rinnalle on kehitetty uusia taiteen ja rakentamisen yhdistäviä malleja. Samalla kun taiteen hankinta-, suunnittelu- ja rahoitustavat ovat muuttuneet, ovat myös taiteen käyttöyhteydet muuttuneet. Taiteen yhdistäminen rakennushankkeisiin tarkoittaa julkisten ja yksityisten uudis- ja korjausrakennushankkeiden lisäksi ylipäänsä rakennetun ympäristön hankkeita, kiinteistöjen ja ympäristöjen kehittämistä, huoltoa ja niiden ylläpitoa. Kokouksissa ja tässä loppuraportissa on käyty läpi seuraavia teemoja:

1. Suositukset prosenttiperiaatetta koskevan valtion toiminnan organisoimiseksi pohjoismaisten esimerkkien valossa
2. Kaavoitukseen sekä kaupunki- ja rakennussuunnitteluun liittyvät ehdotukset
3. Yksityistä sektoria, rakennusteollisuutta ja rakennusliikkeitä koskevat ehdotukset
4. Taiteen ja rakentamisen asiantuntijuuden yhdistävään koulutukseen liittyvät ehdotukset
5. Tutkimustoimintaa ja viestintää koskevat ehdotukset

1 Prosenttiperiaatetta koskevan valtion toiminnan organisoimiseen liittyvä ehdotus

Ohjausryhmä on kuullut arviointinsa pohjaksi esitykset siitä, miten prosenttiperiaatteen mukainen valtion rahoittama toiminta on järjestetty muissa Pohjoismaissa (Ruotsi, Norja, Tanska). Kaikissa näissä prosenttiperiaatteen mukainen yleinen edistämistehtävä on vastuutettu jollekin julkiselle valtion ylläpitämälle organisaatiolle. Pääsääntöisesti nämä organisaatiot sekä toteuttavat prosenttiperiaatteen mukaista toimintaa valtion omilla varoilla valtion rakennuskohteissa että tarjoavat yleistä asiantuntijatukea. Suomessa vastaavaa julkisen hallinnon organisaatiota ei ole.

Ruotsissa Statens Konstrådetin tehtävä on ylläpitää valtion julkisiin tiloihin tarkoitettujen taideosten kokoelmaa ja vastata valtion rakennuskohteiden taidehankintojen suunnittelusta ja kuratoinnista. Virasto on vuodesta 2013 lähtien muuttanut toimintaansa ohjelmallisempaan suuntaan. Merkittävin uudistus on ollut se, että Konstrådet toimii nykyisin myös kaupunkisuunnittelun ja kaupunkikehittämisen prosessien asiantuntijana ja virastoa voi pyytää kumppaniksi kaupunkien ja muiden yhteisöjen kohteisiin. Virastossa työskentelee 20 henkilöä, ja tämän lisäksi virasto käyttää ulkopuolisia projektikohtaisesti palkattuja taidekonsultteja. Konstrådet ei suoraan rahoita ulkopuolisia hankkeita mutta voi toimia niiden asiantuntijana.

KORO – Konsten i Offentlig Rom – on vuodesta 1976 vastannut Norjassa julkisista taidehankkeista ja prosenttiperiaatteen edistämisestä. Organisaation toiminta on jaettu kolmeen vastuualueeseen, hallintotehtävien lisäksi taideosastoon ja taiteen manageroinnin osastoon. KORO hallinnoi valtion taidekokoelmaa ja käynnistää taideprojekteja pitkälle samoilla periaatteilla kuin mikä on Ruotsinkin käytäntö. Käytännön toimenpiteet on jaettu neljään eri projektiin, joissa on mukana taidekokoelman ylläpidon ja valtion omien ja vuokratilojen taideprojektien lisäksi myös muun julkisen sektorin taideprojektien tuki, koordinaatio ja konsultointi. Tämä koskee kuntia, maakuntia ja muita julkishallinnon tasoja. Vuonna 2015 KORO:lla oli käynnissä yli 200 projektia, joihin oli palkattuna noin 80 kuraattori-asiantuntijaa sekä suunnilleen sama määrä yksittäisiä taiteilijoita.

Ruotsissa ja Norjassa Konstrådetilla ja KORO:lla on vahva brändi ja toimijoiden tehtävä tunnustetaan sekä taiteen että rakentamisen kentillä.

Tanskassa vastuorganisaatio on Statens Kunstfond. Asetelma muistuttaa pohjoismaisia kumppaneita. Tanskassa vastuuviraston tehtävät painottuvat valtion omiin hankkeisiin. Vuosittain virasto on ollut mukana hoitamassa noin 20 taidekohteen suunnittelua, kuraointia ja konsultointia. Tanskassa sama virasto käsittelee ja myöntää myös taiteilijoiden apurahoja toisin kuin Ruotsin ja Norjan malleissa. Kunstfondin Visuaalisen taiteen toimikunta myöntää apurahoja, hankkii taideteoksia valtion kohteisiin sekä rahoittaa ja konsultoi julkisia projekteja.

Suomessa valtion omista taidehankinnoista (lukuun ottamatta entisen Valtion Taidemuseon ja nykyisen Kansallisgallerian hankintoja) on vuodesta 1956 lähtien vastannut valtion taideteostoimikunta, joka nykyisin toimii Kansallisgallerian yhteydessä. Taideteostoimikunnalla on määräraha, jolla hankitaan taidetta valtion taidekokoelmaan. Kokoelman teoksia sijoitetaan valtion kiinteistöihin ja valtion käytössä oleviin rakennuksiin. Toimikunta voi toteuttaa taidehankinnat myös järjestämällä kilpailuja. Kokoelmasta huolehtiminen on Kansallisgallerian tehtävä. Taiteen edistämiskeskuksella (Taike) ja sitä edeltäneillä taidetoimikunnilla on ollut prosenttiperiaatteen mukaisen toiminnan kehittämistehtäviä ja -hankkeita, ja vuodesta 2014 lähtien Taike on myöntänyt valtionavustuksia uusille prosenttiperiaatetta noudattaville rakennushankkeille. Suomessa taiteen markkinat, rahoitusjärjestelmät ja liiketoiminta ovat huomattavasti kehittymättömämpiä kuin esimerkiksi Ruotsissa tai Norjassa, mikä tulee ottaa huomioon prosenttiperiaatteeseen liittyviä tukirakenteita kehitettäessä.

Ohjausryhmän keskeinen suositus prosenttiperiaatteen mukaisen toiminnan tukemiseksi ja järjestämiseksi valtionhallinnossa on:

Valtion tulisi toimia suunnannäyttäjänä taiteen yhdistämisessä rakennushankkeisiin. Tavoitteena tulisi olla pohjoismaisten mallien mukaisesti yksi julkisen hallinnon organisaatio, jonka tehtäviin kuuluisivat seuraavat:

- *vastata taiteen sisällyttämisestä valtion rakennushankkeisiin*
- *edistää valtakunnallisesti taiteen käyttöä merkittävässä rakennushankkeissa*
- *tukea kuntien ja maakuntien sekä yksityisen sektorin toimijoiden edellytyksiä käyttää taidetta osana rakentamista. Tuki käsittäisi sekä neuvontaa että rahallisia kannustimia.*
- *hoitaa perustettavaa taiderahastoa, jonne osoitetaan valtion budjetissa varoja jokaista huomattavaa rakennushanketta kohden*
- *hallinnoida valtion taidekokoelmaa*

Toimenpiteen vaikutus:

Suositus parantaisi suunnitelmallisuutta valtion taidehankinnoissa ja koordinaatiota valtion virastojen ja liikelaitosten käytännöissä taiteen sisällyttämisessä osaksi infra-, väylä-, ympäristö- ja talonrakentamista. Myös taiteen saatavuus ja saavutettavuus sekä määrärahojen vaikuttavuus paranisivat. Suosituksella olisi myös työllisyyttä lisääviä vaikutuksia. Vaikutusten tarkemmaksi arvioimiseksi sekä organisaation tehtävien ja organisaatio- ja rahastomallin tarkemmaksi selvittämiseksi ohjausryhmä esittää erillisen selvityshenkilön tai -ryhmän asettamista.

2 Kaupunkien ja kuntien kaavoitukseen ja kaupunkisuunnitteluun liittyvät ehdotukset

Prosenttiperiaatteen tavoitteita on 2000-luvulla toteutettu yhä yleisemmin aluesuunnitteluhankkeiden osana.² Kohdealueilla ja hankkeissa on kehitetty uudenlaisia kaavoituskumppanuuden muotoja sekä etsitty vaihtoehtoja taiteen rahoittamiseksi osana tontinluovutus sopimuksia tai maankäyttömaksuja. Yhteinen periaate on ollut mieltä laajempia taiteen kokonaisuuksia yksittäisten teossijoitusten sijasta.

Kaavoituksen ja taiteen yhdistämisen lähtökohtana voidaan pitää maankäyttö- ja rakennuslain kohtia 5.1§ ja 5.3§: ”Alueiden käytön suunnittelun tavoitteena on vuorovaikutteiseen suunnitteluun ja riittävään vaikutusten arviointiin perustuen edistää ... turvallisen, terveellisen, viihtyisän ... elin- ja toimintaympäristön luomista; ja rakennetun ympäristön kauneutta ja kulttuuriarvojen vaalimista.”

Taiteen huomioon ottaminen osana alueiden käytön suunnittelua on siis tiettyssä mielessä jo lain tarkoituksen mukaista toimintaa. Ympäristöministeriö on käynnistänyt maankäyttö- ja rakennuslain uudistuksen, ja taideohjelmien mallit tulisi huomioida osana tätä prosessia. Käynnissä on myös maakuntauudistus, joten uusien maakuntien mahdollisuudet prosenttiperiaatteen edistämiseksi tulisi kartoittaa.

Kuntaliitto on antanut vuonna 2015 julkaistussa Sivistyspoliittisessa ohjelmassaan suosituksen prosenttiperiaatteen noudattamisesta (*Sivistyksen suunta 2025*, s. 43–44). Lähtökohtana tulisi olla kaupunkistrategioissa tehtävät päätökset siitä, miten taide otetaan huo-

² Suomessa ensimmäiset taiteen aluesuunnitelmat ovat olleet Kuopion Saaristokaupungin ns. taidekaava vuodelta 2004 ja Helsingin Arabianrannan taideohjelma vuosina 2000–2011. Näiden jälkeen alueellisia taideohjelmia on tehty esimerkiksi Jyväskylän Kankaan alueelle, Tampereen Vuorekseen, Vantaan Leinelän ja Kivistön alueille, Porvoon Länsirannalle, Joensuun Penttilänrantaan, Sipoon Nikkilän alueelle sekä Helsingin Kalasatamaan ja Kruunuvuorenrantaan. Oulun kaupungissa on kehitetty Elämysten kaava -suunnittelukonseptia, ja Tampereella on vuonna 2016 perustettu Julkisen taiteen ohjausryhmä, joka koordinoi myös kaavoitukseen kytkeytyviä hankinta- ja suunnitteluprosesseja.

mioon kaupunkisuunnittelussa, ja näiden päätösten velvoittavuutta eri toimialoilla olisi myös syytä seurata.

Taide on hyvä ottaa mukaan alusta lähtien kaupunkisuunnitteluun tavoitteidenasettelusta tontinluovutus sopimuksiin. Näin taide voidaan ottaa riittävän varhaisessa vaiheessa mukaan suunnitteluun ja hankintoja ohjaaviin asiakirjoihin. Ympäristöministeriön tulisi arvioida ja ohjeistaa, missä tilanteissa kaavoituksen tausta-aineistoksi tarvitaan erillinen taideselvytys.

Hyviä käytäntöjä tulisi tehdä entistä paremmin tunnetuksi. Tarvitaan kuvauksia, mallinnuksia ja tutkimuksia siitä, miten taide on yhdistetty osaksi kaavoitusta ja kaupunkisuunnittelua ja mitä rahoitusmalleja näissä on käytetty. Näissä tulee tunnistaa Taiteen edistämiskeskuksen, Ympäristötaiteen säätiön³, taiteen asiantuntijatoimistojen ja taiteilijajärjestöjen jo laatimat aineistot ja toimintakonseptit. Nämä parhaat käytännöt tulee olla helposti saatavilla kootusti ylläpidettynä yhdessä paikassa.

Ohjausryhmä nostaa esille seuraavat ehdotukset taidehankintojen ja kaupunkisuunnittelun yhdistämiseksi:

1. *Taiteen rooli laadukkaana rakennetun ympäristön tekijänä tulisi määritellä kunta- ja kaupunkistrategian tasolla*
Toimenpiteen vaikutus:
Kaupunkien ja kuntien sitoutuminen prosenttiperiaatteen mukaiseen toimintaan vahvistuu ja taide integroituu osaksi kaupunkisuunnittelua.
2. *Taide tulisi kytkeä maankäytön ja aluesuunnittelun prosesseihin osana puistojen, infrarakentamisen, pihojen, rakennusten ja väylien suunnittelua*
Toimenpiteen vaikutus:
Taide pystytään kytkemään oikeisiin vaiheisiin kaupunkisuunnittelun prosesseissa.
3. *Tietoa ja esimerkkejä erilaisista ja toteutetuista taideohjelmien ja aluesuunnittelun käytännöistä osana kaupunkisuunnittelua tulisi olla saatavana kootusti yhdessä paikassa yhden tahon ylläpitämänä*
Toimenpiteen vaikutus:
Hyvät käytännöt leviävät valtakunnallisesti, kun tietoa ja esimerkkejä on saatavilla kootusti ja luotettavasti.

³ Tätä kirjoitettaessa Rakennustietosäätiö RTS on perustanut uuden Taide rakennushankkeessa -erityispäätoimikunnan, jonka tarkoitus on jatkaa osaa vuonna 2017 taloudellisista syistä lakkautetun Ympäristötaiteen säätiön toiminnasta. Toimikunnan jatkaminen vaatii ohjausryhmän saamiin tietojen mukaan sen rahoituksen varmistamista.

3 Rakennuttajia, rakennusliikkeitä ja taidekonsultoinnin asiantuntijayrityksiä koskevat ehdotukset

Taiteen kytkeminen osaksi rakennushankkeita vaatii moniammatillista yhteistyötä, jossa on mukana väistämättä sekä julkisen että yksityisen puolen kumppaneita. Eräät yksityiset rakennusliikkeet ovat palkanneet jo omia taideasiantuntijoitaan, ja on myös näyttöjä siitä, että taidehankintojen myönteiset vaikutukset kiinnostavat rakennusliikkeitä. Ohjausryhmän näkemyksen mukaan tavoitteena tulisi olla se, että myös rakennusliikkeet tunnistavat taideohjelmien ja hankintojen mahdollisuudet.

Prosenttiperiaate ja taideasiantuntijatyö tulisi nähdä myös liiketoiminnallisesti houkuttelevana. Suomessa on edelleen kehittymättömät taideasiantuntijatyön markkinat ja sama ongelma koskee laajasti koko taiteen välittäjä-rakennetta. Tavoitteena tulisi olla se, että Suomessa syntyy alalle uutta kannattavaa liiketoimintaa ja tähän liittyvien rakenteiden syntymistä pitää tukea. On tarpeellista kerätä yhteen tietoja toimivista taideasiantuntijoista ja mallintaa pohjoismaisia konsulttipankkeja. Ammattikunnan järjestäytyminen tekisi toiminnasta näkyvämpää.

Rakennushankkeissa mukana olevilla taiteilijoilla ja asiantuntijoilla tulee olla riittävä liiketoimintavalmius, jotta he voivat työskennellä rakennusprojekteissa samoista lähtökohdista kuin muutkin alihankkijat. Tavoitteena tulisi olla se, että taiteen ja taideasiantuntijatyön markkinat ja toimintaprosessit ovat niin kehittyneitä, että rakennuttajat pystyvät alan normaalien käytäntöjen mukaisesti hankkimaan tarvitsemansa taidepalvelut asiantuntijoilta ja taiteilijoilta. Tämän varmistamiseksi tarvitaan taidehankintoihin liittyvien sopimusmallien kehittämistä.

Erytystä huomiota tulee kiinnittää taiteen elinkaariajatteluun osana rakentamista ja ylläpidon vastuukysymyksiä. Taideteokset jäävät yhä useammin sellaisten tahojen omistukseen, joilla ei ole osaamista tai taloudellisia varauksia teosten totutunlaiseen ylläpitoon. Tekijän-

oikeuksiin ja taideteoksen ylläpitoon liittyvät vastuukysymykset ja taloudelliset tekijät tulee määritellä nykyistä tarkemmin.

Taide rakennushankkeissa -teeman tiedotusta tulisi keskittää, johdonmukaistaa ja nostaa esiin rakennus- ja kiinteistöalan tilaisuuksissa. Tarvitaan riittävästi tilaisuuksia, joissa rakennusteollisuuden ja -liikkeiden edustajat pystyvät jakamaan kokemuksiaan taidehankkeista yhdessä taiteilijoiden kanssa.

Ohjausryhmän ehdotukset teemassa ovat seuraavat:

1. Taiteen asiantuntijapalveluja ja taidekonsultaatiotoimintaa pitäisi vahvistaa, jotta turvataan riittävä osaaminen taiteen yhdistämisessä rakentamiseen. Keinoja ovat muiden muassa neuvonta, tuottajien ja tilaajien koulutus sekä referenssien ja pätevyyksien määrittäminen rakennusalan käytäntöjen mukaisesti

Toimenpiteen vaikutus:

Laatu paranee, asiantuntijoille syntyy lisää kysyntää, syntyy uutta yritystoimintaa ja työpaikkoja.

2. Rakennustietosäätöön ylläpitämää taidepankkia, ohjeistuksia ja aineistoa tulisi vahvistaa ja samalla vahvistaa yksityisen sektorin yhteistyörakenteita (sijoittajat ↔ rakennuttajat ↔ rakennusliikkeet ↔ suunnittelijat ↔ taideasiantuntijat ↔ taiteilijat)

Toimenpiteen vaikutus:

Eri osapuolet tunnistavat mahdollisuutensa ja vastuunsa ja eri ammattiryhmien roolit selkiytyvät. Rakennusalan kannalta tämä yhteys on oleellinen, tieto päivittyy ja se on saatavilla.

3. Valtion tulisi vahvistaa ammattimaisten taideasiantuntijoiden roolia edellyttämällä ammattikunnan käyttöä sen rahoittamissa taiteen hankintaprosesseissa.

Toimenpiteen vaikutus:

Ammattimaisia taideasiantuntijoita käyttämällä voidaan varmistaa hankkeiden ja prosessien laatua sekä vahvistaa ammattimaista taidekonsultaatiotoimintaa Suomessa.

4 Koulutukseen liittyvät ehdotukset

Monet 2010-luvun kokemukset taiteesta rakennushankkeissa ovat osoittaneet, miten tärkeä on eri ammattikuntien välillä toimivan taideasiantuntijan rooli. Suomessa taideasiantuntijoille ei ole tutkintoon johtavaa koulutusta, tehtävään on järjestetty vain satunnaisia erikoistumisopintoja tai täydennyskoulutusta. Pääasiassa taideasiantuntijoiden koulutusta on tarjottu kuvataiteen oppilaitoksissa. Tällä hetkellä Suomessa toimii kymmenkunta ammattimaisesti rakennushankkeissa työskentelevää liiketoimintaa harjoittavaa taideasiantuntijaa. Tyypillisiä työtehtäviä ovat olleet uusien sairaalahankkeiden taideohjelmien laatiminen ja niiden taidehankintojen hoitaminen sekä taideohjelmien laatiminen osana kaavoitushankkeita.

Taideasiantuntijan työ vaatii runsaasti kokemusta, ja erikoistumiskoulutusta tulisi kohdentaa niille, joilla on jo riittävät perustiedot taiteesta. Tämä voi koskea erilaisia ammattikuntia, kuten arkkitehteja, taiteilijoita, muotoilijoita, taidehistorioitsijoita, kuraattoreita ja tuottajia, ja ohjausryhmän näkökulmasta toimijoiden monialaisuutta tulee varmistaa. Myös tilaajien – sijoittajien, yksityisten ja julkisten rakennuttajien, rakennusliikkeiden ja rakennusteollisuuden – osaamisen vahvistaminen on tärkeää, mutta ohjausryhmän arvion mukaan on kuitenkin syytä ensin vahvistaa taideasiantuntijoiden osaamista.

Tätä raporttia kirjoitettaessa on Taideyliopistolla suunnitelma 40 opintopisteen laajuisesta erikoistumiskoulutuksesta. Ohjausryhmä katsoo, että yliopistotasolla Taideyliopisto tai Aalto-yliopisto olisivat luontevia tahoja ottamaan vastuuta koulutuksesta.

Koulutuksessa tulisi luoda todellisten hankkeiden mukaisia malleja, joissa eri rakentamisen ja suunnittelun prosesseihin liittyvät ammattilaiset tekevät yhteistyötä. Tärkeää on varmistaa taiteen ja rakentamisen eri ammattilaisryhmien sujuva yhteistyö ja hyvien kontaktiverkostojen syntyminen.

Ohjausryhmä on arvioinut taide rakennushankkeissa -taideasiantuntijoiden tarvetta ja koulutuksen järjestämistä ja antaa seuraavat ehdotukset

1. Korkeakoulut huomioivat rakennushankkeiden taideasiantuntijoiden osaamistarpeet esimerkiksi osana erikoistumiskoulutusta tai täydennyskoulutusta.

Toimenpiteen vaikutus:

Rakennushankkeissa toimivien taideasiantuntijoiden määrä lisääntyy ja osaaminen vahvistuu. Koulutetut osaajat pystyvät huolehtimaan taidehankkeiden laadusta, toimimaan kehittäjinä alalla ja luomaan hyviä käytäntöjä alalle.

2. Tulisi luoda näyttöön ja osaamisen osoittamiseen perustuva rakenne, jolla asiantuntijoiden osaaminen voidaan todentaa ammatillisen koulutuksen lainsäädännön mukaisesti.

Toimenpiteen vaikutus:

Alan laatukriteerit selkeytyvät ja sen myötä laatu vahvistuu. Asiantuntijoiden ammatillinen identiteetti vahvistuu.

3. Oppilaitosten olisi tärkeää kehittää taide-, muotoilu-, arkkitehti- ja suunnittelijakoulutuksen opetusta siten, että eri osapuolet saavat vahvemmat perusvalmiudet taiteen sisällyttämiseksi rakennushankkeeseen.

Toimenpiteen vaikutus:

Eri osapuolet hahmottavat nykyistä paremmin ne tilanteet/kohteet, joihin taideohjelma tai taidehankinnat soveltuvat. Koulutuksella luodaan valmiuksia moniammatilliseen yhteistyöhön, jota tarvitaan taiteen yhdistämiseksi rakennushankkeisiin.

5 Tutkimusta ja viestintää koskevat ehdotukset

Ohjausryhmän työssä on ollut selvää, että samalla kun hyviä esimerkkejä taiteesta rakennushankkeissa on yhä enemmän, puuttuu niistä kuitenkin koottua tietoa. Sekä kriittiselle tutkimukselle, vaikuttavuusarvioille, selvityksille että viestinnälle on kiistattomia tarpeita. Taide on kapseloitunut edelleen omaksi asiakseen ja sillä ei ole riittäviä yhtymäkohtia muuhun rakentamisen maailmaan – puuttuu yhteisiä foorumeja, yhteisiä prosesseja ja yhteistä viestinnän kieltä. Erityisen vaikuttavia ovat olleet vuosina 2014 ja 2016 tehdyt Gallup-tutkimukset (ks. www.prosenttiperiaate.fi), joista on saatu tietoa siitä, miten kansalaiset suhtautuvat taiteeseen arkiympäristössä. Niiden kautta on tuotu yleiseen tietoisuuteen se, kuinka merkittäväksi taide koetaan.

Merkittävä avaus on ollut myös vuosina 2016-2017 tehty ROTI-raportti (Rakennetun omaisuuden tila, Suomen Rakennusinsinöörien Liitto), jossa taide osana arkkitehtuurin ja suunnittelun kokonaisuutta oli ensimmäisen kerran mukana arvioinnissa. ROTI:ssa nostettiin yhteiseksi teemaksi luova suunnittelu, ja taiteelle visioitiin tehtäviä jopa rakennus- ja suunnitteluprosessien uudistamisessa (www.roti.fi).

Tutkimuksessa tarvitaan riippumattomia, kriittisiä tutkimusnäkökulmia. Vaikuttavuuden arvioinnissa ja tutkimusasetelmissa tulee tiedostaa eri aikajänteet. Hyvän ympäristön hyödyt tulevat usein esiin vasta vuosien kuluessa. Tarvitaan sekä välittömiä ja näkyviä hyötyjä tuottavia hankkeita että laajempaa, pysyvää kulttuuria tuottavaa ajattelua, joita voi mitata ja seurata.

Viestinnässä olisi tärkeä tuoda esiin taidehankintojen vaikutuksia: taide paikan ainutkeraisuuden vahvistajana, kiinteistöjen arvonnousu, kiinteistöihin kohdistuvan ilkvallan väheneminen, laadukkaampi ympäristö, yhteisöllisyyden vahvistuminen ja taiteen saavutettavuuden sekä saatavuuden tavoitteiden toteutuminen. Viestinnässä tulisi panostaa myös taiteen vetovoimaisuuden esille tuomiseen. Lisäksi prosenttiperiaatteen / taide rakennushankkeessa -teemoja tulisi brändätä nykyistä vahvemmin.

Viestintään kuuluu myös neuvonta taiteen käytöstä rakennushankkeissa. Tarvittaisiin pysyvä ratkaisu neuvonnan järjestämiseksi. Neuvontapalvelun vakiintuminen edesauttaisi taiteen käyttöä rakennushankkeissa uusienkin toimijoiden piirissä. Vuonna 2014 julkaistu RT-kortti on ollut hyvä työväline, mutta myös sitä pitää arvioida, päivittää ja promotoida riittävästi.

Tällä hetkellä prosenttiperiaatetta ja taiteen käyttöä rakennushankkeissa edistävien toimijoiden joukko on sirpaleinen ja keskinäinen työnjako epäselvä. Mukana on muiden muassa Taiteen edistämiskeskus, Valtion taideteostoimikunta, useita taidemuseoita, kaupunkien kulttuuritoimia, Rakennustietosäätiö, kuvataiteen ja muotoilun taiteilijajärjestöt, SAFA, monet taiteen oppilaitokset sekä yksityisiä konsulttiyrityksiä ja arkkitehtitoimistoja. Selkeyttämällä päävastuu edistämisen tehtävästä ja neuvonnasta voitaisiin parantaa valtakunnallisesti mahdollisuuksia saada tietoa siitä, kuinka taidetta voidaan hyödyntää kaupunkien kehittämisessä ja yhdistää rakennushankkeisiin.

Toistaiseksi vähälle jäänyt teema on taidehankintojen ja prosessien kansainvälinen yhteistyö. Suomalaisilla alan ammattilaisilla on hyvät mahdollisuudet tehdä hankkeita myös ulkomailla ja Suomeen olisi hyvä myös tuoda enemmän ulkomaisia taiteilijoita ja asiantuntijoita. Näistä mahdollisuuksista olisi myös hyvä viestiä säännöllisesti.

Ohjausryhmä esittää:

1. Tulisi toteuttaa säännöllinen arvio toiminnan laajuudesta ja vaikuttavuudesta esimerkiksi osana ROTI-raporttia
Toimenpiteen vaikutus:
Taiteen käyttöä rakentamisessa voidaan seurata ja sen vaikuttavuutta voidaan arvioida ja siitä saadaan lisää tietoa.
2. Tarvittaisiin kestävä ratkaisu, jolla taataan jatkuva viestintä ja neuvonta taiteen käytöstä rakennushankkeissa (vrt. yksi julkisen hallinnon organisaatio, jolle tämä tehtävä annetaan osana kokonaisuutta).
Toimenpiteen vaikutus:
Neuvonta ja viestintä on pitkäjänteistä, luotettavaa ja tasapuolisesti eri sidosryhmien käytössä.

Opetus- ja kulttuuriministeriö

Undervisnings- och kulturministeriet

Ministry of Education and Culture

Ministère de l'Éducation et de la Culture

ISBN: 978-952-263-534-1 (painettu)

ISBN: 978-952-263-533-4 (PDF)

ISSN: 1799-0343 (nid.)

ISSN: 1799-0351 (PDF)